

Микола Мрафінчук

«На правільных»
верши

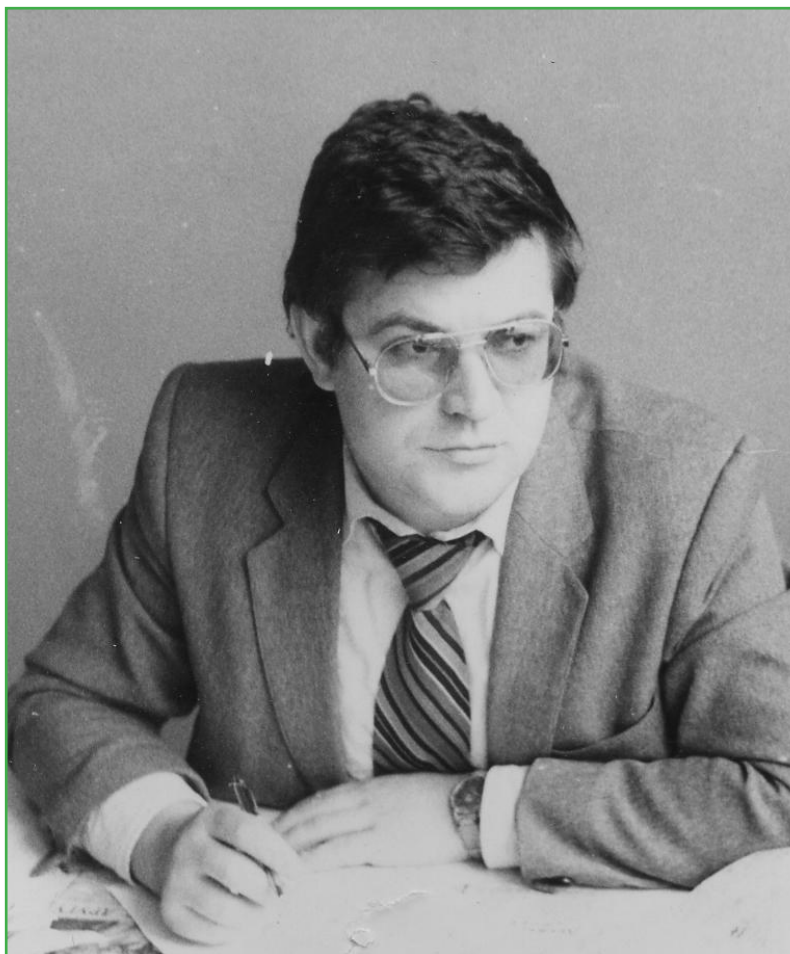

Микола Графимчук

Смаленск
Наапрэс
2014

«На правільныя»
вершы

Я ізной таллады,
Хоць гады -- у рады...
Час былы варушы --
Маладзёю... Пішу...

Паэзія як шокавая тэрапія

Некалькі думак пра паэтычную творчасць

Паэзія заўсёды была смелай і адкрытай, як вой, як сама праўда, як непазбежнасць... Астатняя ўся рыфмаваная прадукцыя – што заўгодна, толькі не Паэзія. Літаратуразнаўцы напрыдумвалі рознага, каб прыкрыць, завуаліраваць усё тое, што навідавоку...

Паэзія заўжды **ад сэрца**. Таму яна і апялюе зноў жа **да сэрца**. Яна і **для сэрца**. Вось чаму Яе не ўспрымаюць сэрцы глухія, нячуйныя. Нездарма ж сказаў Гётэ: “Калі расколіна праляжа праз зямлю, дык яна абавязкова пройдзе **праз сэрца** паэта”...

Гэта -- як шок, як нейкі дабрадзейны электраштуршок. Адчуўшы яго, ты ўжо іншы...

Калі пішаш – губляеш адчуванне часу: ці то ён спыняецца над табою, ці то ты яго прыпыняеш... На хвілю, на момант, на няўлоўнае імгненне... Вось і здаецца, што маладзееш...

Пішы – і гады будуць неўладарныя над табой. Зноў жа: чытай Паэзію, дыхай Паэзіяй, давай Ёй біцца ва ўнісон са сваім сэрцам – і ты не састарэеш...

Са споведзі-эсэ “Дзіваслоў”

***

Палім зелле,
Злое зелле п'ём,
Ад брыдоцця-зелля потым гінем...
Як жа мы н я п р а в і л ь н а жывём
У сваёй н я п р а в і л ь н а й краіне!

І каўтаем крыўду-злыбяду
Замест чыстай,
Замест праўды Боскай.
Вось і я, пакрыўджаны, брыду
Ледзь жывой, атручанаю вёскай.

Вось і я, атручаны, маўчу
І пішу «н я п р а в і л ь н ы я» вершы...
Вырвацца не ў сілах, хоць хачу,
З гэтай затхлай і агіднай нерушы.

ДЗІВАСЛОЎ

У каторы ўжо раз, зноў і зноў
Бог мяне ад нябыту ратуе:
Развярэдзіць душу дзіва слоў
І натхніць на работу святую.

БЕЛЫ ДЗЕНЬ

З мінулага мы ў будучыню крочым.
Жыццём мы называем гэты рух...

Як белы дзень імкнецца з чорнай ночы,
Так з пут шугае наш крылаты дух.

Вось-вось ужо ён вырвецца на волю,
Ён так ужо сабраўся шугануць,
Навечна развітацца каб з нядоляй,
Забыць галечу, здзекі ды вайну...

Толькі што ўчора білі нам па ранах,
Яшчэ і ранкам бачны чорны цень...
Вітайма Белы Дзень доўгачаканы!
Вітайма беларускі Белы Дзень!

СЭНС ЖЫЦЦЯ

Пройдзе пяць, дзесяць, дваццаць гадоў,
Празвіняць сотні, тысячы летаў...
Гэта шчасце – пажыць, гэта радасць – сканаць
І застацца навечна пры гэтым!

Назаўжды мы знікаем з жыцця толькі тут --
На адной з мірыядаў планеце.
А пасля... А пасля нашы душы цвітуць
І растуць без канца ў іншым свеце...

Толькі трэба і тут і расці, і цвісці;
Па зямлі разрастацца карэннем...
Трэба гэтак шумець і звінець у жыцці,
Каб казалі: "Усё недарэмна..."

***

За кожны міг табе, Гасподзь, маюся;
За кожны день паклоны табе б'ю.
Адзін твой знак "пара" – і я скаруся,
Схілю ў пакоры галаву сваю...

А ўсё таму, што пачуваю госцем
Сябе ў зямных харомах залатых,

Дзе баль за балем калі й правіць хтосьці,
То я маюся за апошні ўздых...

ТАМ

Памяці Рыгора Барадуліна.

Калі Госпаду будзе заўгодна,
Калі лёсу не стане дакучна –
Дзевяностыя справім угодкі
І адправімся ў вечнасць нягучна...

Там няўцешна, няўлежна, ды дома;
Там і мэты, задачы не тыя...
Там як след -- самавіта, дыхтоўна --
Зоймем троны-пасады святыя.

***

Спакой... Пакой...
Кампутар мудры...
Усё змяшчае манітор:
Разлівы рэк, прасторы тундры,
Абшар тайгі, каскады гор...

Незамянімы гід, дарадца,
Настаўнік, лекар і пачтар...
І адпачынак ён, і праца...
Спакуса д'ябла... Божы дар...

***

Маё другое "я", анёл мой ясны,
"Я" першаму прырэчыш ты падчас.
І часта я, упарты і няшчасны,
Ірву кашулю і рублю з пляча...

Ну вось ізноў цябе я не паслухаў,
Ізноў грызу ад распачы душу...

А я і ты так блізкія па духу!
Анёл мой ясны, злітуйся, прашу!

ІСЦІНА

Ці радасць, ці крыўдлівая нягода –
Будзь стрыманы ў пачуццях удвая.
Ніхто не можа ісцінай валодаць,
Таму яна... у кожнага свая.

Таму па свайму нораву і лёсу
З нас мае кожны ісціну сваю...
У ісціны высокія нябёсы –
Сакрэты асцярожна выдаюць.

ПАЭЗІЯ

Які разумнік мой анёл-ахоўнік!
Мая любоў бязмежная, як свет...
Ён зладзіў так усё, што я апоўдні
Жыцця ўсвядоміў, хто такі – паэт.

О гэта скарб! Глыбінны і бясцэнны...
О гэта боль! Пякучы ён, як золь...
О гэта дар! Нябытны і нятленны...
На сэрцы – гуз, а на душы – мазоль.

***

Абрыдла з нэндзаю цягацца
І бачыць цемрадзь у акне.
Куды ніжэй нам апускацца,
Калі і так ужо на дне!

Ды зверху цісне нас бясконца
Ўсё тая цемрадзь, тая ж ноч...
Ёсць недзе там прастор і сонца,
А нам – ніжэй, на дно, на дно...

ДАРОСЛАСЦЬ

Відаць, дарослым стану ў семдзесят...
І б'ю паклоны Небу я за гэта.
У тым і сутнасць, значыць, мая ўся:
Зусім не заўважаць ні зім, ні летаў...

Аднойчы азірнуся, каб адчуць,
Што гэты свет і я – не назаўсёды...
Даросласці пакуль я не хачу –
Гарэзлівы... і цягне на прыгоды.

ПАЭТ

Няёмка ўжо сказаць, што я паэт,
Што я адной нагой тырчу ў мінулым...
А нада мной – інфармацыйны свет
І ўвесь Сусвет у электронным гуле.

Такія гарызонты! Я ж усё
Рыфмую "я – мая" ці "значу – бачу"...
Ля аўтастрады ўблытаўся ў асцё
І ўсё ніяк свой лёс не перайначу.

Вакол "крутыя ў тачках" мужыкі:
Чынушы, бізнесоўцы, праграмісты...
А я між іх -- нікчэмненькі такі,
Увесь у пыле... А душою – чысты!

ПАКУТА

Як змянілася сутнасць-прырода
Майго сэрца, сасудаў, касцей!
Адчуваю пакуты народаў –
Мо мільёнаў, мільярдаў людзей.

Мой народ неахайны, збучьвелы,
Мае дзеці і дзеці дзяцей –

Агрубелыя душы і целы...
І такіх колькі душаў і цел!..

Я ж расту, скрозь быллё прарастаю
І пакутую з ростам, балю..
Як паранены волат трываю
І ўсявышняга слёзна малю.

***

Мне не выбрацца з ціны,
Я здранцьеў, акалеў...
Не народ, а скаціна;
Не краіна, а хлеў!

Брыдка боўтацца ў багне,
Безнадзейна гібець,
Калі голас твой прагне
Не мычаць, а звінець.

ДАВОЛІ!

Сэрца енчыць і кроў стыне:
Топчуць свінні ў гразь
Святыні.
Быдла ў хлеў!
Людзей на волю!
Годзе свінства ўжо,
Даволі!

***

Нам гэтак і звацца "саўкамі",
Пакуль будзем ездзіць, хадзіць
Па вуліцах, плошчах, што самі
Калісьці любілі пладзіць.

Савецкія вуліцы ўсюды
І Леніна плошчы паўсюль...
Антыхрыста здзекі і цуды,
А нашай прысутнасці – нуль.

***

Ах, якія ўсе гора-палітыкі,
Знаўцы "ісціны", зла і добра!
Пакажыце мне "непалітыка" –
Не той час і не тая пара!

А такіх – як мышэй рапладзілася!
Толькі голад іх выгане з нор...
Не з'яўляецца сёння палітыкам
Хіба толькі апошні гультай.

***

Свабодным духам помсцяць несвабодай
Усе, хто ў несвабодзе вырастаў.
Спачатку загартуйцеся ў нягодах,
Перш чым свабоднымі па праву стаць.

Але як трэба збэсціцца народу
І ў кайданах як доўга пасядзець!..
Замест каб люта біцца за свабоду --
Чакае: раптам з неба... упадзе.

***

Ты -- галінка,
Я -- твой тын...
Ты -- ліцвінка,
Я -- ліцвін!

Дрэва наша -- ясакар --
Узвышаецца да хмар...

Сонца, птушкі грэюць тын...
За дачушкай будзе сын!

УКРАЇНА 2014

Бязладна, нецвяроза
Хто жыў, хто выжываў...
Драмаў пакуль наш розум,
Пачвару гадаваў.

Насупіліся хмары,
Трэск, гул у кронах дрэў...
Няшчасная пачвара
Сама сябе жарэ...

Трапечацца на рэі
Жоўта-блакітны сцяг...
Імперыя шалее,
Згарае на жарсцях!

То тут, то там віхуры
Ўшчаліся... Плач і стогн...
І чуе марш хаўтурны
І Кіеў, і Херсон...

***

Хто падніме нас з каленяў?
Аніхто!..
Ні кацап,
Ні новы Ленін,
Дзед Піхто...

Калі самі не з вусам –
Што ж узяць!
І пакуль не ўстанем самі –
Так стаяць...

СТАГОДДЗЕ МОВЫ

Вось ізноў зямля ў святочным гудзе –
Трубаў, струнаў, бубнаў грамабой...
Ды без мовы сумна... Мы – не людзі
Без лагоднай мованькі сваёй.

За стагоддзем грукае стагоддзе
Ў кожнае акно і кожны дом...
А без мовы... песціць не выходзіць
Душы і спагадай, і цяплом.

А без мовы... Хто мы і адкуль мы
Перад зорнай вечнасцю быцця?
А без мовы як любіць і думаць?
І ці можа быць які працяг?..

Жыць без мовы, проста, не выходзіць –
Не пазычыць мовы, не купіць...
Нам не год бы -- цэлае стагоддзе
Ў абарону мовы абвясціць!

***

Адлюстравана душа ў блакіце,
А ў ёй увесь вакольны свет...
Куды, імгненні, вы ляціце?
Куды і ты, душа, услед?..

***

Дзе ні ступіш -- адны чэрці
Скачуць да знямогі...
Сто дарог -- і ўсе да Смерці...
Толькі сцежка -- к Богу?

***

Мы раслі на вершах і раманах,
Зрэдку на тэатры і кіно...
Не было «інтэрнаў», меламанаў
Ні здаля, ні зблізку каб відно...

Выраслі як быццам бы людзьмі мы,
Любім гасцяваць, прыймаць гасцей...
Толькі ўнукі нашы нелюдзіма
Ў маніторах тлумяцца часцей.

***

Нам **я**мы выкапаны ўжо,
І шлях адзіны нас чакае.
Якая сіла, жарсць якая...
Усё нас крэмзае нажом?

Мы сіле гэтай не сябры,
І не ахвяры мы нябыту!
Мы тут, пад небам, да пары!
Мы там -- ахвярнікі нібыта...

Пакінем целы пад зямлёй,
А душы ўвысі панясуцца...
Чаму ж мы служым сіле злой?..
Хоць перад ямай схмянуцца б!

ПАЭТ

Алесею Мяснікову.

Паэту Бог
Здароўе даў,
А ён яго
На верш паклаў.
Грувасткі верш
І пакручасты,
Меў нават некалькі ён
Частак.
Грымеў,
Звінеў...
Ды сіл не меў!
Пакуль паэт не анямеў...
Казалі,
Піў і напіваўся,
І з пастулатамі
Не знаўся.
Адзіны ведаў пастулат:
Паэт –
Анёлаў родны брат.
Жыве –
Як лёс яго вядзе,
Каб быць
Мудрэйшай
Грамадзе.
А верш ірдзеў –
Крываваы пацер –
На ручніку
Радзімы-маці.
Ручнік
Штандарам потым
Стаўся,
Нашчадкамі ён дашываўся...
На ўсе вякі
Цяпер абрыс:
І так,
І гэтак
Сіпла – СыС.

ГУЛЛІВЫЯ ВЕРШЫ

***

Загасціліся мы, загасціліся,
Загулялі мы ў шчодрых гасцях...
Ці не позна мы ўсе спахапіліся
Каля прорвы свайго небыцця?
Нас не будзе ні заўтра, ні некалі...
Будуць іншыя тут, у гасцях.
Праскакалі мы з вамі, праехалі
Па сваіх жа, уласных, касцях!

***

Што такое шчасце?
Не разважыш...
Скажаш "задаволены", "люблю"...
Што такое смерць?
І не заўважыш,
Як пакінеш грэшную зямлю...
Што такое лёс?
Прыблізна скажаш
"У жыцці дарога", "зорны шлях"...
Што такое вечнасць?..
Калі ляжаш
У труну...
А паспрабуй не ляж!..

***

Заўсёды сябе прыспяшаў,
Бадзёраю крочыў хадою...
Як свет сам, старая душа...
А цела – як дзень, маладое!
А сёння... Імпэт дзе і шарм?
Дзе тыя жаданні і мроі?
Як свет сам, старая душа.
І цела... Як свет сам, старое.

СПЯВАЙЦЕ, ЛІЦВІНЫ!..

Песня

Нас завуць ліцвінамі,
Клічуць беларусамі,
Дражняць бульбашамі нас...
Мы -- цяраплівы люд!
Мы жылі пад кпінамі,
Грознымі прымусамі.
І таўклі нагамі нас,
І вяршылі суд...

Спявайце, ліцвіны,
Браты-беларусы!
Хай чуе ўвесь свет толькі нас!
Паўстаньце, ліцвіны,
Браты-беларусы!
Бо звацца людзьмі кліча час...

Выйдзем зноў ліцвінамі
Вольнымі і русымі
Слаўнымі харугвамі
Сустракаць зару...
Станем шчыльна спінамі
І грудзьмі, бязвусыя,
За дзядоў, бацькоў сваіх
І за Беларусь!

Спявайце, ліцвіны,
Браты-беларусы!
Хай чуе ўвесь свет толькі нас!
Паўстаньце, ліцвіны,
Браты-беларусы!
Бо звацца людзьмі кліча час...

ШЭРАЯ ПТУШКА

Усюды, на кожным кроку, бачу шэрую рэальнасць на-
шага н е б е л а р у с к а г а жыцця. Шэрыя людзі, шэрыя
размовы, шэрыя песні, шэрыя ўчынкi... Усё чужое...

У спёку,
у дождж,
у любую пару
Шэрая птушачка Беларусь!..
Лётае блізка,
спявае нізка...
Голас з я з ю л ь ч ы н...
над беднаю хаткай.
А шэрая птушачка – к у р а п а т к а.

ВОЧЫ

Любуемся ваколлем і сабой,
І бачым тое ўсё, што й немагчыма...
Вачыма нашымі глядзіць магутны Бог.
І мы на свет глядзім Яго вачыма.

ТРЭБА ЦУДЫ!

Паэт я класны. Ды не класік!
Відаць, ужо ім і не буду.
Ну што ж, магу верш ладна скласці.
А трэба казка! Трэба цуды!

***

Струмень на сонцы па інэрцыі
Цурком булькоча і бяжыць...
Надзея любіць жыць у сэрцы,
У галаве не любіць жыць.

А сонца знікне -- і панура
Туман ахутвае, імжа...

У галаве разлік пануе --
Хутчэй халодны, а не жар...

Прамень блісне ў імгненне вока –
Цурчыць струмень і лёд плыве...
А жар хаваецца глыбока
І там, у сэрцы дзесь, живе.

КАХАННЕ

То слодыч, то горыч растання...
Адкуль гэты шал між людзьмі?
Што наша імгненне-каханне,
Калі ўсё жыццё – толькі міг!

І шчасцейкам не наталіцца,
І гора ўсё не перазнаць...
Да мудрых глыбін не прабіцца,
І выраю не абагнаць!..

Пясок і вада -- цераз жменю...
Скрозь сэрца – згрызоты і боль...
Знікаюць прывіды і цені
З улоння... І я за табой.

***

Жар спакусы і холад адчаю
Загасілі зноў свечку-душу...
Запаветнае слова "кахаю"
Я даўно не кажу, не пішу.

І сказаць не магу, што даволі
Слухаць пошум і пошчак гаёў...
Столькі ласкі, пяшчоты і болю
Не ўмяшчалася ў сэрца маё!

Што павінна з'явіцца, адбыцца --
Мо каб зорка ўзышла, можа рунь, –

Каб здалося хаця мне, як быццам
Сустрэкаем з каханай зару?..

Дзень вітае і вечар чаруе,
Абдымае пяшчотна нас ноч...
Пра каханне ўжо не гавару я,
Не пішу, не спяваю даўно.

***

Звычайная дзяўчыначка...
А хлопец... Не звычайны ён:
Глядзіць, як аблачыначка
Да месяца прычальвае...

Дзяўчо да хлопца лашчыцца,
Ужо на рукі месціцца...
Шчабеча, нібы ластаўка...
А ён... А ён -- на месяцы...

СНЕЖАНЬКІЯ МРОЇ

рахманых беларусаў Лявона ды Сымона

Жыць добра, але добра жыць яшчэ лепей...
Ад дабра дабра не шукаюць...

(З народнай мудрасці)

Уступ

Не мае тут думкі-мроі...
Але жанр – закон!
У паэме ёсць героі:
Лёўка ды Сымон.
Проста хлопцы-беларусы,
Проста – мужыкі.
Я судзіць іх не бяруся –
Неяк не з рукі...
Кожны чарку любіць, шкварку.
Вып'юць – кожны рад
Гаварыць пра гаспадарку,
Пра жыццё, пра лад...
Я нічога адмыслова
Тут і не скажу.
Проста думкі іх і словы
За-пі-шу.

Думкі Сымона

Пра жыццё

Ёсць у хаце чарка-шкварка,
Госці б'юць табе чалом...
Пусці цыгана пад лаўку –
Апынецца за сталом.
А дасі яшчэ слабінку –
Дык не толькі за сталом...
Перад ім пачнеш гнуць спінку –
Стане ён гаспадаром!
У народзе
Пры нагодзе

Так казалася.
Ды аднойчы ў энным годзе
Так і сталася.
Пачалося,
Павялося,
Не канчаецца.
Па ўсім свеце пагалоссе
Адклікаецца...
Не надоўга!.. Не навечна ж...
Быў жа ранак – будзе й вечар!

Калі б не ён...

Калі б не ён, праблем не мелі б,
Тых, што былі як мода, звычка...
Мы дармаўшчыны не хацелі б,
Калі б не ён... Не ён, Кастрычнік!
Наабыццалі нам прайдохі
Не з раю -- з пекла – кашы маннай.
Заганарыліся, што богі,
Сапселя самападманам.
Калі б не ён... Быльнёгу семя
На камянях пад сонцам спрэла б...
Не нарадзілася б і племя,
Што княжыць гвалтам захацела.
О, каб не ён, іх супляменнік
Не стаўся першым і нязводным,
А потым, нібы ва ўтрапенні,
З народнага – антынародным!..
Калі б не ён, дык усе тыя,
Каго няма, былі б жывыя...
Не сціхне доўга стогн-праклён:
-- Калі б не ён!.. Калі б не ён!..

Пра ліцвінаў

Не Беларусь – слабенькае цяпельца...
Падзьме з усходу сівер – і астыне!
А ўсё таму, што мала еўрапейцаў

Сярод Еўропы на маёй Айчыне.
Зашмат тут распладзілася манкуртаў,
П'янчуг азызлых, хамаў несусветных,
Паўазіятаў, якім цесна ў юртах...
Няма ліцвінаў мужных і прыветных!
Адны ў магілах, іншыя ў кайданах...
За што? За тое, што Літву любілі,
Служылі праўдзе шчыра і аддана.
Такіх людзей-ліцвінаў пагубілі!
Вугельчыкам праменіцца цяпельца...
Гуртуйцеся, Лявоны ды Сымоны,
Ліцвіны, магіканы-еўрапейцы,
Насуперак "спецназу" ды "амону"!

Расказ Сымона пра граблі, сябе ды Лявона

1

Убачыў я сон
Акурат ва ўнісон
Таму, аб чым радыё брэша.
Пачуўся мне стогн...
Сусед мой Лявон
Брыдзе дзіўна, лоб сабе чэша...
-- Ой, браце, ратуй!..
Які абалдуй
Мне так запаскудзіў дарогу?..
Так шпарка ішоў –
І на табе: зноў...
Мне трапілі граблі пад ногі!..
Знячэўку ступіў –
І гуз во набіў!..
Каторы ўжо раз...
Гэтым летам
Такое ж было...
Ізноў, як назло,
Паклаў тыя граблі нехта.

Паціснуў плячыма я
 (Столькі тых спраў!):
 -- Цярпі, ты ж мужчына...
 Ты... граблі прыбраў?
 -- Хто?.. Я?.. Граблі тыя?..
 Ды не... К д'яблу іх!..
 -- Дык вось мы якія!..
 І многа такіх...
 -- Тут справа такая...
 Дый мне не да спраў!..
 Няхай прыбірае
 Іх той, хто паклаў!

-- Э-э, братка, не будзе
 Дабра ў нас, калі
 Такія вось людзі
 На нашай зямлі...
 З табой зараз разам
 Мы пойдзем туды
 І тую заразу
 Змяцём назаўжды!

Гутаркі Лявона ды Сымона

Гутарка першая

Сымон:
 Хаджу пазавуголлі,
 Як быццам у падполлі...
 Лявон:
 Сымоне, маеш рацыю –
 Пара на кансперацыю!..
 Пара даўно пагнаць з двара
 Галечу з нашага двара.
 Ды мы ці дрэмлем, ці то спім...
 Аж брыдка, моташна самім!

І не памкнецца аніхто!..
Ніхто да бойкі не гатоў...

Сымон:
Ну дык давай з табой, Лявоне,
Мы закалоцімся спрасоння!..

Лявон:
Дык заляцім жа... у турму!
Не зычу й ворагу свайму...
Не, хай галеча, хай хоць мор –
А ўсё ж мілей мне хатка, двор...

Сымон:
Як ні круці, а ўсё не так...
Ты ж бачыш: на двары бардак!..

Лявон:
Э-э!.. Знаеш, з ім, ці без яго...
А каго выбраць?.. Ды з каго?..

Сымон:
Цяпер няважна, будзе хто –
Няхай хоць конь у паліто...
Адно вядома: дажылі...
І нэндза тут, і кухталі...
Ужо і слоўца не сказаць!
Маўчым, як ёлупні... Птамаць!
Гаворым толькі між сабою...

Лявон:
Чаго ты хочаш? Мардабою?..
Ці яшчэ горшага – крыві!..
Жывеш паціху – і жыві!

Сымон:
Што кажаш, браце мой, Лявоне?
Ты ж сам ад гэткай жыткі стогнеш!
Сам кажаш мне: пара, пара!..
Інакш не будзе ўжо добра...
Абрынецца ўсё ў прах і тлен,

Калі не будзе пе-ра-мен.
Лявон:
Не-е, у мяне адны надзеі:
На маладзёнаў-дабрадзеяў.
А мы ўжо – учарашні дзень,
Як гэты на дарозе пень...
Героі знойдуцца, дай Божа,
Тады і мы ім дапаможам.

Гутарка другая

Сымон:
Лявоне, ты чаго пануры?
Стаміўся жыць пры дыктатуры?..

Лявон:
А хрэн го ведае, чаго!..
Сяго нямашака, таго...
Калі ўжо будзе ён, той рай?
Хоць ты дачасна памірай!..

Сымон:
Дачасна?.. Так вось і памрэм!..
Бо нам з табой – у вочы хрэн!..
Такія зведалі віхуры:
Царызм... саветы... дыктатуру...
Цяпер падай на блюдцы рай!..
Дык трэба браць!..
А ты ўсё – дай...

Лявон:
Мне што давалі –
Тое й браў...
А калі білі – уцякаў...

Сымон:
Во-во, таму і дажылі...
Што? Шмат нам вылюдкі далі?

Лявон:
Вайны ж усё-ткі не было...

Сымон:
Ды, дзякуй Богу, не дайшло...
А то і дойдзе... Будзем спаць
Ды лепшай долі ўсё чакаць,
То давядзе наша цярпенне
Абавязкова да кіпення...

Лявон:
Цярпенню трэба меру знаць,
Крый Божа, ім рызыкаваць!
Таму давай, браце-Сымоне,
Пра жонак нашых пагамонім.

Сымон:
Э-э!.. Марным будзе гэты гоман...
Яго хапае нам і дома!

Лявон:
Мая Лявоніха жартуе.
Маўляў, у крамах засумуюць,
Не стане харчу ды тавару...
Дык ці не наганяе хмару?

Сымон:
Хапае хмар і без таго...
Давай за курывам, бягом!..
Адзінае, што не мана,
Дык гэта новая цана!..
Так кожны дзень –
Падвышка цэн...
Такіх ты хочаш перамен?

Лявон:
А-а! Зрэшты, хай яно згарыць!
Давай не будзем гаварыць...

Сымон:
Во, правільна! Заўсёды так,
Не гавараць – любы мастак.
Давай не будзем ля-ля-ля!
Навечна змоўкнем спакваля...

Спачне Лявон...
Засне Сымон...
І застанеца хто?
"Амон".

Лявон:
І ён...

Гутарка трэцяя

Сымон:
Бачна: на сыходзе, час нягод.
І, здаецца, нешта хутка будзе...
Пасля двух дзесяткаў змрочных год
Вольнымі адчуюць сябе людзі.

Лявон:
Ты развесці хочаш зноў бардак?..
Ды баяцца людзі той свабоды!..

Сымон:
Не запэцкаць вам яе ніяк!
Але й не абмажаш яе мёдам!
Я з табой не згодны... Ты даруй...
Але жыць нам трэба па-другому!
За стабільнасць ты, а я – за рух.
Ты – за цішыню, а я – за гоман...

Лявон:
Згодны, ты за рух... Але куды?

Сымон:
Як куды?.. Вядома, што наперад!

Лявон:
Ой, глядзі, бо прыйдзеш не туды...

Сымон:
Не туды нас прывялі цяпера...
А таму, што добрых значна менш –

Больш прыблудаў розных ды зладзеяў.
І не ўсе зладзеі – у турме.
Ну а ў добрых – усё менш надзеі...
А зладзеям пры свабодзе горш,
Бо тады яны – навідавоку...
А пры цемры – выпаўзаюць з нор...
Так і да фашызму недалёка!

Лявон:

А халера ведае!.. Па мне
Не такая ўжо навокал цемра...
Пенсію дадуць – і мільгане
Сонейка над гэтай усёй хеўрай.

Сымон:

Вось і ты іх хеўраю завеш!
А як бедна жыў, так і живеш...

Гутарка чацвёртая

Лявон:

Што за дзікая краіна!
Мы ж як тыя бедуіны...

Сымон:

Бу-ду-іны?.. Ні храна!..
А-а... Таму што з будуна?

Лявон:

На палітыку начхаць!
Будзем лепей жартаваць...
Мо за жарты і нічога
Нам не зробіцца благога?

Сымон:

Праўду кажаш: смех – не грэх,
Не для кпінаў, а пацех...
А заўважыць “амон” кпіны –
Па гарбах пойдучь дубіны...
З нас, паяцаў зухаватых,
Хутка зробяць вінаватых.

Лявон:
Слухай, у любой дзяржаве
Бюракратчыкі не ў славе...
Вось таму яны і зляцца,
Што замест каб іх баяцца,
Людзі цешацца з іх чыну...

Сымон:
Дакумекаў... Малайчына!
Прэзідэнт таксама, брат,
Самы першы бюракрат!
Ну і што?.. Важна не гэта,
А сумленне прэзідэнта.
Кожны крок яго і жэст –
Палітычны маніфэст.

Лявон:
Такі вось ёсць, такога маем...
Хоць і па-рознаму ўспрымаем.

Сымон:
Па-рознаму?.. Але чаму...
Усе адсоткі -- аднаму?
Вось табе й на! Нішто сабе!..
Хіба ў адкрытай барацьбе
Паводзіць так сябе народ?
Якраз усё наадварот!

Лявон:
Сымоне, глянь, якія людзі –
Бы мухі сонныя... Іх будзе
Адсоткаў можа дзявяноста...

Сымон:
Ды памяняць уладу проста!
Ну хоць бы ў краму не пайсці
Усім адзін раз у жыцці.
Хай кожны дасць сабе зарок
На дзень: у краму ні на крок!..
Вось і ўяві сабе, што будзе!

Лявон:

Ды не! У нас не тыя людзі!..
Каб што мяняць была ахвота –
Не выйшлі б проста на работу...
Ну не жыццё, а кло-у-на-да!..
Які народ – такая ўлада.

Сымон:

Не! Хутка можа ўсё змяніцца.
Глядзі, улада як баіцца!
Цярпенне – не гарант тут болей...
“Даволі!.. – чуецца. – “Да волі!”

Думкі Лявона

Пра вайну і мір

Няма зусім на нас віны
Ў тым, што жыве ў нас страх вайны.
Не дай, Гасподзь, якога ліха!..
Галоўнае: абы каб ціха...
Цярпець гатовы мы даўпаду
Любую жорсткую... уладу.
А дай нам волі ды свабоды –
Яшчэ наробім якой шкоды...
Як дурні тыя, ці як дзеці...
Таму... за мір мы ва ўсім свеце!

Кожны думае пра сябе...

З’еў сняданак... А што на абед?..
Кожны думае пра сябе.
Курка Рабка авёс дзяўбе...
Курка думае пра сябе.
Толькі вось... ад сябе грабе,
Хоць і думае пра сябе...
І крумкач нешта ўсё дзяўбе...
Бачна, думае пра сябе!
Недарэчны наш стогн-праклён,
Бо такія мы, як і ён!

Вунь сусед мой у галыцьбе!..
Бо не думае пра сябе.
Кум з начальствам у барацьбе –
Ён не думае пра сябе!
А навошта пішчаць табе?
Моўчкі дбай лепей пра сябе!
Што баяцца віхур і бед!
Кожны дбаць будзе пра сябе...

У краме

Да касіркi я -- тварам,
Да астатніх – спіной.
Мне б хоць крыху тавару
За мае "ох" і "ой"!
Мне б паесці хоць трохі
Ды хоць крыху папіць...
Мае стогны ды "охі"
Нельга забараніць.
Што мне будзе, як "войкну"
Ці скажу сабе "ох"?
Я накрыху замоўкну
Пасля "ох, каб ён здох"...

Я – мільянер...

Я – бедны мільянер...
Гэты мільён нікчэмны!
Як бач яго праем...
А потым есці што?
Галодны ўжо цяпер...
Мяне ўшчуваць дарэмна,
Што гора-бізнэсмен,
Што выжыць не гатоў...
А як, скажыце мне,
З такім мільёнам выжыць?
У краму не хадзіць
І не плаціць за газ?..
Не мог нават і ў сне
Мазгі так замурыжыць,
Што буду з нэндзай жыць

І выжываць штараз...
Галодны я, як звер...
Бо я – белмільянер!

Пра лад

Як быццам чыста... Толькі ў брудзе
Шмат душ, няма ў іх ладу.
Пакуль такімі будуць людзі –
Такой будзе і ўлада!
Адкуль той будзе лад, парадак,
Калі паўсвета ў блудзе?
Пакуль такая будзе ўлада –
Такімі й будуць людзі!

Думкі Сымона

Пра гаспадарку

Калі ў хаце непарадак,
Не на на месцы ўсё – канфуз!
На стала – ну проста гадасць!
І ля печы – розны друз...
На падлозе – кучкі смецця,
Павуцінне – па кутах...
Хатак зграбных шмат на свеце.
Зазірнуць бы лепш пад дах!
Можна двор прыбраць, расквеціць;
Хату ўсю расфарбаваць...
А што ў хаце – не прыкмеціць,
“Добра ўсё” сабе сказаць.
Не люблю ўсялякіх “ізмаў”.
Але мушу ўсё ж прызнаць:
Існую ў сюр-рэ-а-лізме,
Дзе няшчырасць і мана!..
Не на куце ганаровым,
А пад лавай (вось цана!)
Абразок – святая мова, –
Што народ мае яднаць...

Гаспадарка ж -- пад асілкам
(Ён усю яе прыдбаў!)
Калі небудзь недзе жылка
Пэкне – і лічы "труба"!..

Пра злыбяду

Развяліся на зямлі
Беларускай
людзі-блі.
Спрэс
і зблізку, і здаля
Толькі й чуецца:
-- Бля... бля...
Проста, процьма
гэтых блёў!
Мабыць, болей, чым рублёў
У кішэнях,
банкаматах...
Быццам бескантрольны атам
Тут паўсюль апанаваў.
Як рэактар –
галава...
Няма спасу! Бля ды бля...
От, пакутная зямля!
Дажыліся,
прыплылі...
Азвярэлі людзі-блі!
Б'юць па бошках,
б'юць пад дых
І старых,
і маладых.
Б'юць па школах,
Па садках...
Што тут вырасце?
О, жых!
А ў вязніцах --
Брудных сховах --
Гіне
продкаў нашых мова.
Мілагучная,

як гімн,
Поўны болю і тугі ...

Пра мову

Мова – матуля Дзяржавы.
Разам ім жыць-пажываць!
Богам не дадзена права
Матухну не шанаць.
Вось і відно, як шануем,
Што з языка – скрозь чутно...
Іншая мова пануе,
Іншыя думкі даўно!
Іншыя памяць і вера!
Колькі б не плысці здаля,
Ёсць у прыблудаў свой бераг --
Большае, чымсьці зямля...
Бераг той -- Боская з'ява!
Не без грымот і нягод...
Мова – матуля Дзяржавы,
Бацька Дзяржавы – Народ.

Пра народ

Жарэ сваю бульбу
І пнецца, як рак,
Народ абы-хто
І народ абы-як.
На Праўду забыўся,
На Гонар начхаў...
І не абурыўся,
І не ўшанаваў...
Падумаць – марока,
Разважыць – нуда!
Нашто йсці далёка?
Стамляе хада...
Нашто напінацца
І жылы ірваць?..
Гадоў хутка дваццаць –
Як збан галава...

Хай думае той,
Хто прызначаны дбаць.
А што за гарой –
Дык з кален не відаць!
Каленям няцяжка,
Хоць часта дрыжаць...
Ёсць чарка і шкварка...
І бульба... пажраць!

Пра выбар

Быў шанец выбраць беларусам
Дабраахвотна, без прымусу:
Альбо ў Еўропу, альбо ў ж...
Рашылі дурні: не ў Еўропу...
Самі сябе звялі, ныйначай...
Такого свет яшчэ не бачыў!
Не ведаю, каму... А мне
Абрыдла боўтацца ў г...
Яшчэ за розум можна ўзяцца...
Ды доўга трэба адмывацца!

Пра шлях

Няма ў нас іншай веры,
Такі толькі расклад:
Еўропа – гэта перад,
Расея – гэта зад...
І кожны, хто жыць хоча,
Мяркуе толькі так:
Наперад! Нават збочыць
Альбо назад – ніяк...
Браты з Усходу! З верай
У лепшы лёс і шлях
Хутчэй, шпарчэй – наперад,
За намі па пятах!

Пра страх

Дык дзе народ?.. Няўжо няма?
Сам за сябе даўно ўжо кожны.
Каму – пад дых,
каму – турма...
Хоць і пад страхам, а жыць можна.
О, гэты вораг праўды – страх!
Страх проста жыць
і быць шчаслівым.
Крый Божа, гумай па зубях!
Не, лепей скурвіцца маўкліва!
Сябе не сорамна, дзяцей...
Унукаў нават не шкада нам.
О, дзе герой той, дабрадзеі,
Адчайны і самаадданы?!
Авось і з'явіцца між нас,
Як падарунак за цяргенне...
А мо зусім яшчэ не час?
Абы каб ціха... Да здранцвення!
Так і жывём... Абы ды каб...
Сам за сябе даўно ўжо кожны –
Хам, баязлівец, лёкай, раб...
Але ці доўга жыць так можна?!

За што?

Нам зрэдку Бог дае нагоду
Старых начальнікаў турнуць...
Я, як заўсёды, -- за свабоду!
А вось Лявон... Ён – за турму...
Не ўмее ён і ўмець не хоча
Адкрыта і сумленна жыць.
Яму б у цемры чым варочаць
Ды спадцішка чым варушыць!..
У цемры ўсе няхай баяцца...
А то... давайце ім святло!
Нам што? Да цемры апускацца?
Нам што? Цягнецца бясконца зло?
Як я -- сумневы і згрызоты
Адкінь (была ці не была!)...

Не трэба думаць: за каго ты?..
Ідзі! Да цемры ці святла...

Пра плошчу

Ну вось і выйшлі... Ізноў мала...
Хоць і натоўп, хоць і навала!
Але пакуль мацнейшы ён,
Яго "спецназ", яго "амон"...
Хлапцоў за нашыя харчы
Усё працягваюць вучыць,
Як біць, цягнуць у аўтазак,
Ператвараць у быдла як.
І вось адкормлены дзяцюк
Пускае ў ход такі "мацюк",
Што бедны ветэран вайны
Адразу просіцца ў штаны...
А гэта ж ён -- дзяржава! Ён --
Любы стары і маладзён...
А той, з партфелем што, -- слуга
Тых, каго лупяць па мазгах...
Матуль сваіх, сваіх нявест
Дубасяць вылюдкі наўхрэст...
І не апухнуць языкі
Казаць, што вось натоўп які --
Ён з адмарозкаў і п'янчуг...
Удар! Сцямнела... уваччу.
Як раз пара, як раз не рана
Тырана называць тыранам!
Так можа кожны салдафон
Сказаць, што ўлада -- гэта ён!
Але аднойчы... Хлыне ён --
На плошчы ўзбуджаны мільён.
І не адступіць ні на крок...
Вось гэта будзе ўсім урок!
"Цярпенню трэба меру знаць,
Крый Божа ім рызыкаваць!.."
Тут мае рацыю Лявон...
Ну, будуць біць! Пайшоў "амон"!
...Хаця б нас выйшла чвэрць мільёна --
Тады гамон быў бы "амону"!

Пра Някляева

Упаў снапок...
А вось і сноп звалілі!..
Пайшлі цапы калоссе малаціць...
Мо будзе зерне?..
Ды труха ляціць...
Няўжо дарэмна
Праўду малацілі?
Разбіты ток ушчэнт...
Цапы парвалі...
Знямогліся зусім малацьбіты.
І сноп устаў скрываўлены,
Як ты...
І прастагнаў,
Каб іншыя ўставалі.
Такіх ужо нямала,
Іх багата!
Устаў адзін-другі ў крыві снапок...
Равуць малацьбіты:
-- На ток!.. На ток!.. На ток!...
Але снапы
Не слухаюцца катаў...
Так на зямлі пакутнай
Павялося:
Малоцяць без разбору нас цапы...
Ты праўду напісаў,
Што мы – с н а п ы...
Ды не з пустым,
А з наліўным калоссем!

Пра вужа

У дваццаць першае стагоддзе
Запоўз вужака фашыстоўскі...
І асцярожна абыходзіць
Яго каваны бот маскоўскі.
Шыпіць і поўзае вужака,
Дрыжаць ліцвіны, як асіны...
Не-е каб турнуць яго пад сраку,
Альбо па бошцы даць дубінай!..

Яго шкадуе, бы нябогу,
Еўропа-матка, небарака...
Ну як чавіць такога ботам?..
Хоць гадзіна, ды наш вужака!

Пра мышэй і норы

Ганьбую тымі, што, як тыя мышы,
Сядзяць па норах, плодзяць толькі страх...
Я выйшаў... А яны чаго не выйшлі,
Калі каты... як каты – па касцях?..
Даўно смярдзяць мышыныя іх норы,
Даўно паветра свежага няма...
То тут, то там з іх выскачыць каторы...
А грысці што, калі вакол – зіма?
Але нядоўга норы будуць раем
Без свежага паветра, без вясны...
Мышэй і тых бяда ў гурты збірае.
Ох, пагрызуць тады катоў яны!

Пра ўладу

Пакуль народ наш гнецца прад уладай,
А не яна шчыруе для народа --
Не будзе ні дабра ў нас і ні ладу,
А крызісы даб'юць нас і нягоды.
Як гэтай долі праўды нам не ведаць,
Заканамернасць не зрабіць законам!?
Як жыць без веры, працаваць без крэда,
Гібець без абурэння і без стогну!?
Дзе сацыёлагі? Калі напішуць,
Што зноў народ чынушы растапталі
Дзеля сваёй стабільнасці і цішы
І на галечы за-рас-кашавалі?..
Няма, не будзе ні дабра, ні ладу
(Адкінем прэч спадзянкі ды надзеі!),
Пакуль не стане нам служыць улада
Ды між сабой яе мы не падзелім!

Сыдзі!..

Сонейка ветлае свеціць,
Грэе лагодна наўздзіў...
Нельга жыць доўга на свеце!
Трохі пажыў -- і сыдзі!
З небам, з зямлёй будзь у ладзе:
Сам – хоць і цьмяна – свяці!
Нельга быць доўга пры ўладзе!
Трохі пабыў – і сыдзі!

Выйдзі кожны!

У душы маркотна, горка,
На душы – імжа і снег...
Пік зімы... Ды сонца з горкі
Паскарае свой разбег.
Выйдзі кожны, хто свой голас
За вясну-красу аддаў!
Стане столькі нас наўкола!
Вось і рухне глыба льда...
Гэта трэба, гэта можна!
Сонца плавіць капяжы...
Выйдзі кожны! Выйдзі кожны!
Годзе мёрзнуць, будзем жыць!

Апошняя гутарка Лявона і Сымона

Лявон:
Скажы, Сымон, чаму дзяржава
Сабе ва ўрон,
Сабе ў няславу
Людзей стараецца душыць,
Перашкаджае годна жыць?
І ты глядзі: жыве паняткам,
А не законам і парадкам...

Сымон:
Сябе паводзяць так заўсёды,

Людзям ствараюць перашкоды
Чыны ля ўладнага карыта,
Дзе ім накладзена-наліта
Рукою іншага звырода,
Што любіць здзек чыніць з народа.

Лявон:

З л а ч ы н ц ы
і ч у ж ы н ц ы, значыць,
Павінны ў гэтым... і ныйначай!
Спытайся -- ледзь не кожны знае,
Што ўлада "наша" -- нам чужая...

Сымон:

Вось бачыш, сам усё ты знаеш...
А гнуць свой карак прадаўжаеш!..

Лявон:

Я як усе... Чынам у рот
Гляджу... А трэ... наадварот...
Яны нам служкі і паяцы,
Яны павінны нас баяцца!
Але скажы каму – глядзяць
Так, нібы я які паяц...

Сымон:

Чым больш маўчым –
тым будзе горай...
Даўно пара вылазіць з нораў!
Час не чакае! Але ж мы
Прывыклі да сумы й турмы...

Лявон.

Сымоне, ганьба нам і людзям,
Калі далей цярэць шчэ будзем!

Сымон:

Ужо нам ганьба так і гэтак...
Бо губім і сябе, і дзетак!

Лявон:

Няўжо й яны ўдаліся ў нас?

Сымон:
Пабачым у бліжэйшы час!..
Заклучэнне

Такіх я ведаю людзей.
Яны... усюды і нідзе.
Але яны... Яны – з жыцця,
Надзвычай сціплыя хаця...
І сцвердзіць я не пабаюся:
Яны, і праўда, -- беларусы.
Пакуль яны навокал ёсць –
Усё ж такі ды будзе штось.

Снежань 2011 года.

ЗМЕСТ

Паэзія як шокавая тэрапія 4

***Палім зелле...	5
Дзіваслоў	5
Белы дзень	5
Сэнс жыцця	6
***За кожны міг...	6
Там	7
***Спакой... Пакой...	7
***Маё другое «я»...	7
Ісціна	8
Паэзія	8
***Абрыдла з нэндзаю цягацца...	8
Даросласць	9
Паэт	9
Пакута	9
***Мне не выбацца з ціны...	9
Даволі!	10
***Нам гэтак і звацца «саўкамі»...	10
***Ах, якія ўсе гора-палітыкі!..	11
***Свабодным духам помсцяць несвабодай...	11
***Ты -- галінка...	11
Украіна 2014	12
***Хто падніме нас з каленяў?..	12
Стагоддзе мовы	13
***Адлюстравана душа ў блакіце...	13
***Дзе ні ступіш...	13
***Мы раслі на вершах і раманах...	14
***Нам ямы выпаны ўжо...	15

Пазт	15
Гуллівыя вершы	16
Спявайце, ліцвіны!	17
Шэрая птушка	18
Вочы	18
Трэба цуды!	18
***Струмень на сонцы...	18
Каханне	19
***Жар спакусы...	19
***Звычайная дзяўчыначка...	20
Снежаньскія мроі	21

